

دستنامهٔ مستندسازی موضوع بر اساس مارک ایران

نرگس خاتون عزیزیان

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

۱۳۹۷

فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: عزیزیان، نرگس‌خاتون، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: دستنامه مستندسازی موضوع بر اساس مارک ایران / نرگس‌خاتون عزیزیان.
مشخصات نشر	: تهران : سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۴۴۶-۵۳۴-۵ ۱۳۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: سرعنوان‌های موضوعی فارسی — دستنامه‌ها
موضوع	: Subject headings, Persian -- Handbooks, manuals, etc
موضوع	: مارک ایران — دستنامه‌ها
موضوع	: MARC formats -- Iran -- Handbooks, manuals, etc
شناسه افزوده	: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
رده‌بندی کنگره	: ۴۲۱۳۰ س ۸ ی / Z ۶۹۵
رده‌بندی دیویی	: ۵/۴۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۱۵۰۰۹۳

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۴۶-۵۳۴-۵

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

دستنامه مستندسازی موضوع بر اساس مارک ایران

نرگس‌خاتون عزیزیان

ناشر: انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

شمارگان: ۵۰۰ نسخه / چاپ اول ۱۳۹۷

چاپ و صحافی: انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

مهدی ادیبی

ناظر فنی: پرویز بختیاری

طراح جلد: بنیامین امیری و صفحه‌آرایی: شهره خوری

بها: ۱۳۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی (غرب به شرق)، بعد از ایستگاه مترو، بلوار کتابخانه ملی

تلفن فروشگاه: ۸۱۶۲۳۳۱۵ دورنگار: ۸۱۶۲۳۳۰۱

وبگاه: www.nlai.ir پست الکترونیک انتشارات: Publication@nlai.ir

فهرست

فصل نخست: کلیات

۱۵	مقدمه
۱۶	تاریخچه
۱۷	فهرست‌نویسی موضوعی
۱۸	مباحث مهم در فهرست‌نویسی موضوعی
۱۹	سرعنوان موضوعی
۱۹	اهمیت فهرست‌های آماده سرعنوان موضوعی
۲۰	اهداف فهرست‌نویسی موضوعی

فصل دوم: سرعنوان موضوعی فارسی

۲۳	مقدمه
۲۵	نحوه مستندسازی موضوع‌های فارسی
۲۷	۱. اصول اساسی تدوین سرعنوان‌های موضوعی
۳۳	۲. مشکلات اساسی
۳۵	۳. مبانی و ضوابط سرعنوان‌های موضوعی فارسی
۳۷	۴. موضوع‌های خاص
۳۸	۵. ترتیب قرار گرفتن موضوع‌ها، ارجاع‌ها و یادداشت‌ها
۴۰	۶. انواع سرعنوان‌های موضوعی از نظر شکل
۴۱	۷. تقسیمات فرعی و انواع آن

۴۶	۸. مناطق سیاسی / اقتصادی
۴۶	۹. ترتیب قرار گرفتن تقسیمات فرعی
۴۸	۱۰. گروه موضوع‌هایی که در متن نیامده‌اند ولی می‌توانند در صورت لزوم موضوع قرار گیرند
۴۹	۱۱. سرعنوان‌های کلیدی
۵۰	ویرایش مداوم سرعنوان موضوعی

فصل سوم: مستندسازی موضوع بر اساس مارک ایران

۵۳	دسته
۵۶	مارک ایران
۵۸	معرفی پایانه مستندات
۶۴	مراحل مستندسازی
۶۵	فرایند کار مستند موضوع
۶۵	مراحل انجام کار
۷۰	معرفی کاربرگه‌های مستندات

۱۱۵	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۱۱۹	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۱۲۳	منابع
۱۲۵	نمایه

سخن آغازین

جهت آگاهی همکاران تابدار، فهرست‌نویس از اصول مستندسازی، برای هر بخش از مستندات چهارگانه (مستند اسامی، مشاهدات، مراجع، مستند تالگان (سازمان‌ها و مؤسسات)، مستند موضوع، و مستند ناشر)؛ دستنامه‌هایی تهیه شد است که به‌طور جداگانه در اختیار قرار می‌گیرند. دستنامه حاضر، دستنامه مستندسازی موضوع بر اساس مارک ایران، به‌گرفته از مقدمه سرعنوان موضوعی فارسی و بر اساس کتاب مارک ایران و سیستم جامع کتاب (ارسا) است. بازبینی و تصحیح و تکمیل گردیده و تازه‌ترین تصمیمات در آن لحاظ شده است.

پیشگفتار

از دیرباز تاکنون، آنچه در تمام کتابخانه‌ها مورد توجه قرار گرفته است باهدف کمک به بهره‌گیران کتابخانه برای استفاده بهتر و بیشتر از منابع کتابخانه‌ای بوده است/ کتابخانه ملی ایران برحسب وظیفه و به‌عنوان مهم‌ترین کتابخانه کشور، خط‌مشی‌ها و الگوهای برای مستندسازی تعیین کرده است تا با استفاده از آنها بتواند مجموعه‌ای یکپارچه و هماهنگ در کنترل مستندات برقرار سازد/ مستندسازی در ایران، از سال ۱۳۴۸ و هم‌زمان با شروع فهرست‌نویسی کتاب‌های فارسی و عربی در مرکز خدمات کتابداری (تبراک) آغاز شد و از سال ۱۳۶۸ پس از ادغام آن مرکز با کتابخانه ملی، در واحد مستندات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران دنبال می‌شود.

بایگاه‌های مستند، حاوی رکوردهای نمایه‌بذ نام‌ها، ماوین، و سرعنوان‌های موضوعی هستند که بر اساس قواعد و دستورالعمل‌های فهرست‌نویسی (و قواعد انگلوامریکن و سرعنوان‌های موضوعی) تهیه و تدوین می‌شوند. مستندسازی نیز که یکی از اجزای فهرست‌نویسی است، قواعد و ضوابطی دارد. در این دستنامه، به قواعد و ضوابط مستندسازی موضوع بر اساس مرکز، ایران پرداخته شده است. کوشش کتابخانه ملی ایران در جهت تدوین و تنظیم این قواعد و اعمال آن در سطح ملی و بین‌المللی است.

به‌منظور آشنایی فهرست‌نویسان و کتابداران با نحوه مستندسازی موضوع بر اساس مرکز ایران، در این دستنامه، به مبانی نظری و عملی توجه شده است. فصل‌های کتاب به‌گونه‌ای طراحی شده است که موضوع‌های مرتبط با روال منطقی پوشش داده شود. فصل نخست، به مباحث کلی شامل تاریخچه مستندسازی، فهرست‌نویسی موضوعی، اهمیت فهرست‌های آماده موضوعی، و اهداف فهرست‌نویسی موضوعی می‌پردازد. فصل دوم، به سرعنوان موضوعی فارسی و اصول تدوین سرعنوان اختصاص دارد؛ و در فصل سوم به فرایند مستندسازی موضوع بر اساس مرکز ایران پرداخته شده است.

پس از سپاس از درگاه احدیت جهت توفیق الهی در تدوین اثر حاضر و تجلیل یاد مرحوم پوری سلطانی- بانوی بزرگ کتابداری ایران- و همچنین با آرزوی توفیق و سربلندی برای استاد فرزانه

کامران فانی- که تدوین سرعنوان موضوعی فارسی را بر عهده داشته‌اند- از همکاران مستندساز موضوع که در ساخت و اصلاح پیشینه‌ها در طول سال‌ها همکاری داشته و دارند، تشکر و قدردانی می‌شود.

پدیدآور بر خود لازم می‌داند از سرکار خانم دکتر اشرف بروجردی، رئیس محترم سازمان اسناد و کتابخانه ملی؛ آقای دکتر رضا خانی‌پور، مدیرکل محترم پژوهش و آموزش؛ و همکاران گروه انتشارات به پاس همکاری‌هایشان سپاسگزاری کند.

ر. پانی، قدردان همه صاحب‌نظران حوزه سازماندهی دانش خواهیم بود تا پدیدآور این اثر را از دیدگاه‌ها و انتقادهای سازنده خود بهره‌مند سازند.

نرگس خاتون عزیزیان

nazizian2001@yahoo.com